

Γ Ε Ρ Α Σ Ι Μ Ο Υ . Ι . Κ Ο Ν Ι Δ Α Ρ Η Δρ.Θ.
=====

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΑΜΥΚΛΩΝ ΚΑΙ ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑΣ
(μετ' Ἐπισκοπικοῦ Καταλόγου)

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Θρησκευτικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας)

Α Θ Η Ν Α Ι.

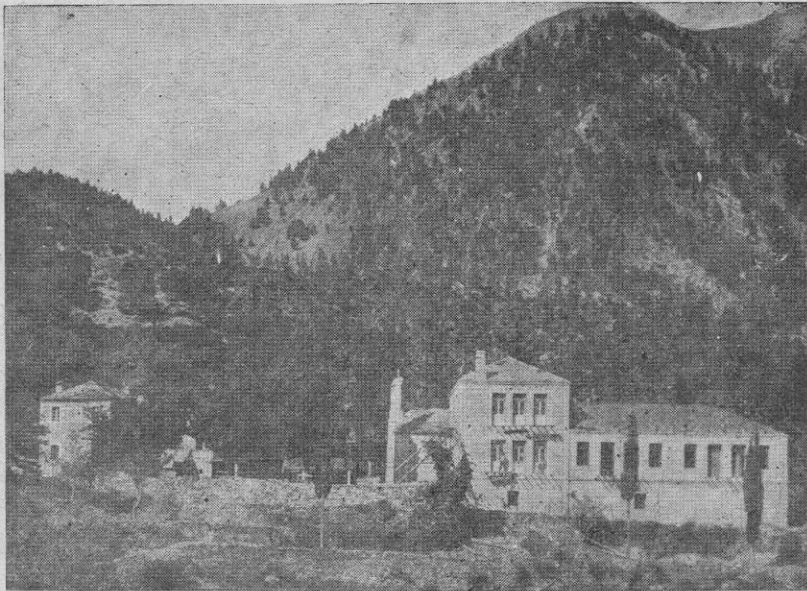
1936

υίοι θετηθέντα 13 ἄρθρα τῆς Πίστεως τοῦ Μαίμου-νιδου.

Ἀμπελ (Abell), Θωμάς. Διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης καὶ ἱερεὺς ἀπηγγονίσθη ἐν Smithfield τῆς Ἀγγλίας τῷ 1540, διότι ἠρνεῖτο νὰ δεχθῇ τὴν ἐπέμβασιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ ἀντέστη εἰς τὴν ἐκδοσιν διαζυγίου τῆς βασιλίσσης Αἰκατερίνης Howard, ὅπερ ἐξήτει ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκος ὁ Η΄. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐφορτᾷ τὴν μνήμην αὐτοῦ ὡς μάρτυρος τὴν 30 Ἰουλίου.

Ε.Γ.Π.

Ἀμπελακιωτίσσης, μονή. Ἰδρυθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ 10^{ου} αἰῶνος κεῖται ἐπὶ ὠραίου λόφου τῶν ἀνατολικομεσημβρι-
νῶν κλιτύων τῆς κορυφογραμμῆς «Ἀηλίας» ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ναυπακτίας. Αἰτία τῆς ἱδρύσεως τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τινος ποιμένου, ὀδηγηθέντος ὑπὸ θείας λάμπσεως, εὗρε-
θεῖσα τῇ 15 Αὐγούστου 1455 ἐν-
τὸς τῶν κλάδων θαλερᾶς δρυὸς ἁγία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου. Αὕτη ἀνῆκε πρότερον εἰς τὸν ἐν Ἀμπελακίῳ τῆς Θεσσαλίας (ἐν-
τεῦθεν καὶ τὸ

Ἡ ἱερὰ Μονὴ Ἀμπελακιωτίσσης

ὄνομα Ἀμπελακιώτισσα) ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ὑπάρχοντα μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Παναγίας, ὃν ἐληλάτησαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Θεσσαλίας (1454). Τὴν ἁγίαν αὐτοῦ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἔρριψαν εἰς τὸν Πηνειὸν ποταμόν, ὁπότεν θεία δυνάμει ἀνευρέθη κατόπιν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἔκτοτε καταστάντος δένδρου τῆς ἐν τῇ Ναυπακτίᾳ πρὸς τιμὴν τῆς θαυματουργοῦ ταύτης εἰκόνης ἱδρυθείσης μονῆς. Τὸ θαῦμα τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἁγίας εἰκόνης προὐκάλεσε θρησκευτικὸν ἐνθουσιασμόν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν καὶ παρηγόρησε μεγάλως τοὺς θρηνοῦντας τὴν ἀπώλειαν αὐτῆς κατοίκους τῶν Ἀμπελακίων, οἵτινες μετ' ἄλλων χιλιάδων Θεσσαλῶν καὶ μετὰ τοὺς ἱεράρχας ἐπὶ κεφαλῇς ἔσπευσαν εἰς Ναυπακτίαν, ἵνα προσκυνήσουν αὐτήν. Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ἐμφανίζεται ἡ Θεοτόκος μέχρι τῆς ὀσφύος ἄνευ τοῦ θείου βρέφους, ἔχουσα μετὰ ὑπέροχον ἐπιβλητικὴν σεμνότητα τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους· φέρεται δὲ ὡς ἔργον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκά. Σήμερον ἡ θαυματουργὸς αὕτη εἰκὼν εἶναι τοποθετημένη εἰς τὸ ὠραῖον τέμπλον τοῦ ναοῦ, οὗτινος τὸ ἅγιον Βῆμα καλύπτεται ὑπὸ τοῦ ἐν ἀρίστη καταστάσει σωζομένου ἱεροῦ δένδρου, ἐφ' οὗ εὐρέθη ἡ εἰκὼν. Ὁ ναὸς οὗτος ἀνοικοδομηθεὶς τῷ 1456 ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν δύο πρῶ-

των μοναχῶν τῆς μονῆς Σαμουὴλ καὶ Ἀντωνίου ἔλαβε παρὰ τοῦ τότε ἀνὰ τὰ μέρη ταῦτα περιοδεύοντος μητροπολίτου Ἀρτῆς καὶ Ναυπάκτου τὸ ὄνομα «ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου», ἀνεκαινίσθη δὲ τελείως τῷ 1847 εἰς τὸν περικαλλέστατον σημερινὸν ναὸν τοῦ μεικτοῦ βυζαντινογοτθικοῦ ρυθμοῦ μετὰ τὸν μεγαλοπρεπῆ τροῦλλον, τὸ ὠραῖον κωδωνοστάσιον, τὰ καλλιτεχνικὰ ἀειτώματα καὶ τοὺς κυκλωτερεῖς θόλους. Ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῆς μονῆς ἐγένετο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῷ 1456, ὡς πιστοποιεῖ καὶ ἡ ἀνωθι τῆς θύρας τῆς μονῆς ὑπάρχουσα πλάξ. Ἐκτοτε ἡ μονὴ ἀπέβη ἀξιολογώτατον θρησκευτικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον τῶν πλησιοχώρων ἐπαρχιῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δου-

λείας. Εἰς τὴν ἀκμὴν αὐτῆς τὰ μέγιστα συνετέλεσε καὶ ἡ τῷ 1474 ἀπόκτησις ὑπ' αὐτῆς τῆς θαυματοῦργοῦ δεξιᾶς χειρὸς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἐπισκόπου Σμύρνης. Τὸ πολύτιμον τοῦτο κειμήλιον ἔφερον ἐκ Σμύρνης οἱ πατριαρχικῇ ἀδείᾳ προὐδενέργειαν ἐράνων ὑπὲρ τῆς ἀρτισυστάτου μονῆς εἰς Μικρὰν Ἀσίαν μεταβάντες μοναχοὶ αὐτῆς Ἀρσένιος καὶ Σαμουὴλ. Οὗτοι ἐν

Σμύρνη εὐρισκόμενοι κατῳρθώσαν μετὰ πολλὰς προσπάθειας παρὰ τῷ μητροπολίτῃ Σμύρνης νὰ παραλάβουν τὴν ἁγίαν χεῖρα καὶ νὰ παραδώσουν αὐτὴν κατόπιν ἐγγράφου ἀδείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀμπελακιωτίσσης, ἣτις ἔκτοτε κατέχει ταύτην. Ἡ θαυματουργὸς αὕτη χεὶρ διασώζεται ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος καὶ κάτω ἀκεραία καὶ ἀναλλοίωτος ἐντὸς ἀργυρᾶς λάρνακος μετ' ἄλλων ἁγίων λειψάνων μαρτύρων ἐπικεχυρωμένη. Ἡ μονὴ ἐφορτᾷ δις τοῦ ἔτους, τὴν 23 Φεβρουαρίου, ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, καὶ τὴν 15 Αὐγούστου, ἐορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὁπότε κατὰ χιλιάδας συρρέουσιν οἱ προσκυνῆται τῶν θαυματουργῶν κειμηλίων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ ὄνομα τῆς μονῆς, ἣτις πρότερον ἑκαλεῖτο «ἱερὰ μονὴ Κοζίτις» «ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου», ἐτροποποιήθη ἀπὸ τινος ἐπὶ τὸ ὀρθότερον εἰς «ἱερὰ μονὴ τῆς Ἀμπελακιωτίσσης» «ὁ ἅγιος Πολύκαρπος». Οἱ μοναχοὶ αὐτῆς ἐκ τῶν πρώτων ἐμυήθησαν εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦ Ἀγῶνος παρέσχον πᾶσαν συνδρομὴν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας καὶ τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν, πολλάκις δὲ εὐρέθησαν καὶ παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν μαχομένων. Σήμερον ἡ μονή, μολοντί πτωχή, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀξιόλογον θρησκευτικὸν κέντρον.

ΗΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. — Ι. Δ. Καλλιμαβάκου «Ναυπα-

κτικά, *Ἱστορία τῆς ἱερᾶς μονῆς Κοζίτης «ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου», 1902.—Σ. Μ. Κωτισσοπούλου «Ἡ Ναυπακτία», 1924.—Γ. Μ. Ἀλεξανδροπούλου «Ἱστορία τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἀμπελακιωτίσσης «ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος», 1936.*

Ἀμπέλιος, ἅγιος.—Ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Ἀγιογραφίᾳ φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: α') Ὁ μετὰ *Σατουρνίνου, Φήλικος, Δατίφον* καὶ πολλῶν ἄλλων χριστιανῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐν Καρχηδόνι τῷ 304 μαρτυρήσας καὶ ἐορταζόμενος μετὰ τῶν συναθλητῶν τὴν 11 Φεβρουαρίου. β') Ὁ κατὰ τὸν 5' αἰῶνα ἐπίσκοπος Μεδιολάνων, ὅστις διὰ τῆς εὐσεβοῦς συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Λομβαρδίας Γριμοάλδου κατ'ὥρθωσε νὰ ἐξαφανίσῃ ἐκ τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας του τὰ λείψανα τοῦ ἀρειανισμοῦ, περὶ δὲ τὸ 672 ἀποθανὼν ἐορτάζεται τὴν 8 Ἰουλίου. γ') Ὁ μετὰ *Γαύου* ἐν τόπῳ ἀγνώστῳ καὶ χρόνῳ ἀδήλῳ μαρτυρικὸν ὑποστάς θάνατον καὶ ἐορταζόμενος μετὰ τοῦ συναθλητοῦ τὴν 20 Νοεμβρίου.

Ἄμπελος. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρει (ιε' 1—8), ὅτι ὁ Χριστὸς ἐκάλειεν ἑαυτὸν «ἄμπελον τὴν ἀληθινήν», ἧς ὁ γεωργὸς εἶναι ὁ Πατὴρ του, κλήματα δὲ οἱ Ἀπόστολοι ἢ γενικώτερον οἱ πιστοί. Διὰ δὲ τῶν λόγων: «*Καθὼς τὸ κλήμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἂν ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μένῃ—ἐν τῇ ἄμπέλῳ....*» (4) θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι μόνον οἱ μετ' Αὐτοῦ τελούντες ἐν πνευματικῷ συνδέσμῳ δύνανται νὰ παραγάγῃσι χριστιανικὰ ἔργα καὶ νὰ καταρτίσωσιν ἡθικὴν κοινωνίαν. Ἡ χριστιανικὴ τέχνη τῶν πρώτων αἰώνων ἐκρησσοποίησε πολλάκις τὴν παράστασιν τῆς ἀμπέλου, ἵνα δηλώσῃ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν του, ἣ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Οὕτως ἐπὶ τῆς στέγης μέρους τῆς κατακόμβης τῆς ἁγίας Δομιτίλλης ἐν Ρώμῃ (α' αἰὼν) παρατηροῦμεν τὴν συμβολικὴν παράστασιν τῆς ἀμπέλου. Ἐπίσης ὁ Ἰερώνυμος λέγει, ὅτι ὁ ἱερεὺς Νεποτιανὸς διεκόσμησε τοὺς ναοὺς διὰ δένδρων, ἀνθέων καὶ ἀμπέλων (*Epistola LX ad Heliodorum* πρὸς καὶ F.X. Kraus «*Roma sotterranea. Die römischen Katakomben*» 1879 σελ. 79).

Δ.Μ.

Ἀμπλιάς ἢ Ἀμπλιάτος. Ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Ρωμ. 16, 8) μνημονεύεται ὡς «ἀγαπητὸς ἐν Κυρίῳ Χριστιανὸς τῆς ἐν Ρώμῃ πρώτης Ἐκκλησίας». Παραδόσεις τινὲς φέρουσι αὐτὸν ὡς συνοδὸν τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου κηρύττοντα τὸν Χριστιανισμόν εἰς τοὺς εἰδωλολάτρους τῆς ΒΑ. Μοισίας, ὅπου ἐγένετο καὶ ἐπίσκοπος. Τὸ ἀβάσιμον ὅμως τῶν παραδόσεων τούτων ἐξηλέγχθη διὰ τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ de Rossi ἀνασκαφῶν τῆς χριστιανικῆς Ρώμης, καθ' ὧς ἀνεκαλύφθη τάφος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «*Ambliati*».

Ἀμποῦ Δζάλ. Μουσουλμᾶνος σύγχρονος καὶ συνομήλικος τοῦ Μωάμεθ, γεννηθεὶς ἐν Μέκκᾳ ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς κοραϊστικῆς οἰκογενείας Μαξούμ. Ἦτο ἐκ τῶν σφοδροτέρων ἀντιπάλων τοῦ Μωάμεθ. Ὅτε ἤρχισαν αἱ ἐχθροπραξίαι μετὰ τὸν Μωάμεθ καὶ Μέκκας, ὁ Ἀμποῦ Δζάλ μετέσχε τῆς ἐν Μπέντο μάχης, καθ' ἣν καὶ ἐφονεύθη.

Ἀμπουλλιανός. Αἰρεσιάρχης ἐκ Βιθυνίας ἀκμάσας κατὰ τὸν 6' αἰῶνα καὶ ἀναφερόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως τοῦ «*Praedestinatus*» (Migne P.L. τ. 53, 600). Ὁ Ἀμπουλλιανὸς ἠρνεύ-

το τὴν αἰωνιότητα τῆς κολάσεως τῶν δαιμόνων καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων, ἐπεκαλεῖτο δὲ εἰς τοῦτο τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ὠριγένης, τοῦ ὁποίου ἐνόθευε τὰ συγγράμματα.

Ἀμπρουκλα. Διακόνισσα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χρυσοστόμου. Πρὸς αὐτήν, γυναῖκα ἐξόχου ἀρετῆς καὶ ἐδελθοῦσας, ἀπευθύνονται τρεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῆς ἐξορίας, προδίδουσαι τὴν μεγάλην ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν ἔτρεφε δι' αὐτὴν ὁ μέγας ἱεράρχης (Migne τ. 52, ἀριθ. 96, 103, 192).

Ἀμσντορφ (Amsdorf), Νικόλαος. Λουθηρανὸς θεολόγος (1483—1565), ἐκ τῶν φανατικωτέρων ὁπαδῶν τοῦ Λουθήρου καὶ σφοδρὸς πολέμιος τῶν ὑπὸ τὸν Φίλιππον Μελάγχθωνα μετριοπαθῶν. Ὑπεστήριξε ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἔργα δὲν εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἀκόμη ὅτι εἶναι ἐπιβλαβὴ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀμυζών. Πόλις τῆς Καρίας παρὰ τὸ ὄρος Λάτμον, ἔδρα ἐπισκόπου κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ὅστις ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ἀφροδισιάδος.

Ε.Γ.Π.

Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτσᾶς, ἐπισκοπὴ καὶ μητροπόλις. Μία τῶν μεγαλυτέρων μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν 19' αἰῶνα. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης ὑφίσταται διαφωνία τῶν πηγῶν, ἥτοι μετὰ τῶν διασωθέντων ἐκκλησιαστικῶν Τακτικῶν καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. XCII πατριαρχικοῦ ἐγγράφου τῆς συλλογῆς Miclosich-Müller (*Acta et Diplomata A'* 216). Ὁ Π. Ζερλέντης (σ. 34) ἐδέχθη σχεδὸν ἀνεξελέγκτως τὴν λύσιν, τὴν ὁποίαν παρείχεν ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις τοῦ Πατριάρχου ΚΠόλεως Ἰωάννου τοῦ ΙΔ' κατὰ Νοέμβριον 1340, ὅτε ἔλυσεν τὴν ἐριδα τοῦ μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν καὶ τοῦ Λακεδαιμονίας διὰ τὴν ὑπαγωγὴν τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλείου ὑπὸ τὸν δεύτερον. Ἡ ἀπόφασις ἐστηρίχθη εἰς τὸ ὅτι «τὸ Ἀμυκλείον ἢ ἐπισκοπὴ ἦν μὲν ἀνωθεν ἐξ ἀρχῆς, ἐξ αὐτῆς, ὡς εἰπεῖν, τῆς ρίζης καὶ τῆς ἀρχῆς διαφέρων τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει τῆς Λακεδαιμονίας, τὰ πρῶτα μὲν ἐνοριζομένη ἀπὸ αὐτῆς δίκαιον ὄν εἰς ἐπισκοπὴν ἐν τῇ τελευτῇ τῆς τοιαύτης μητροπόλεως καὶ ὑπὸ τὴν τῆς Κορίνθου τεταγμένης, ἔπειτα ἐξ ὅτου δῆλα δὴ καὶ αὕτη (ἡ Λακεδαιμονία) τῷ τῆς μητροπόλεως ἐπιμήθῃ σεμνῶματι εἰς ἐπισκοπὴν καὶ αὐτὸ ἀποκατέστη». Προστίθεται δὲ ὅτι τοῦτο ἐγένετο δι' «ἐνδόσεως ἐγγράφου βασιλικῆς καὶ συνδικτικῆς» ἢ (ὡς ἐν σ. 218) διὰ «βρεβίου», ἰδρυθεῖσάν ταυτοχρόνως τῶν ἐπισκοπῶν Πίσσης καὶ Ἐζερών. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου πληροφοροῦμεθα, ὅτι μετὰ ταῦτα, ἥτοι μετὰ τὸ 1082, ὅτε ἐγένετο ἡ Λακεδαιμονία μητρόπολις, ὁ μητροπολίτης Π. Πατρῶν ἀπεπειράθη νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τὴν ἐπισκοπὴν Ἀμυκλῶν, «ὅτε ἀπὸ ἀρχιεπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν» προεβιβάσθη καὶ ἐπιμήθη, ἀλλ' ἐκαλύθη εἰς τοῦτο ὑπὸ Συνόδου. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἀληθῆ, διότι αἱ Πάτριαι ἦσαν μητρόπολις ἀπὸ τοῦ 9' αἰῶνος, ἥτοι 3 ὁλοκληροῦς αἰῶνας πρὸ τῶν «ἐξιστορουμένων» γεγονότων. Τὸ γεγονός τοῦτο καθιστᾷ ἀμφισβητήσιμον αὐτὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐν λόγω ἐγγράφου τούτου, εἰς τὴν ἀντίληψιν δὲ ταύτην βοηθεῖ καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν

ἐκδεδομένων και ἀνεκδότων Τακτικῶν ἀπὸ τοῦ ιβ' μέ-
χρὶ τέλους ιγ' αἰῶνος, ὧν ἡ ἱστορικότης δὲν δύναται
νὰ ἀμφισβητηθῇ. Οὕτως ἐν τῷ σωζομένῳ Τακτικῷ
τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1371 κώδικος τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης
τῶν Ἀθηνῶν, ὅπερ συνετάχθη πιθανώτατα μεταξὺ
τῶν ἐτῶν 1170 — 1179 (Gelzer), ἀναγινώσκουμεν
«...Π' τῇ Λακεδαιμονίᾳ ἀποσπασθείσῃ Πατρῶν θρόνος
οὐχ ὑπόκειται» (Gelzer, Ungedruckte κλπ. σ. 586—
587). Ἡ πολὺτιμος αὕτη σημείωσις ὠδήγησεν ἡμᾶς
εἰς τὸ ἀνεκδοτον τμήμα τοῦ κώδικος, ἔνθα εὑρομεν
(εἰς τὸ ὅπισθεν μέρος τοῦ φύλλου 390) τὴν ἐξῆς ση-
μαντικὴν εἰδήσιν: «*λγ' Ταῖς Πάτραις τῆς Πελοποννή-
σου ὁ Ἀμυκλίου, ὁ Μεθώνης, ὁ Κορώνης, ὁ Ἐλους,
ὁ Βολαίνης, ὁ Μορέων*». Ἡ τελευταία ἐπισκοπὴ δὲν
μνημονεύεται εἰς ἄλλο Τακτικόν, καθ' ὅσον γνωρίζω.
Τὴν δ' ἐρμηνείαν τοῦ γεγονότος τούτου παρέχει τὸ
μετὰ ἓνα αἰῶνα συνταχθὲν Τακτικόν (ὑπ' ἀριθ. 10
παρὰ Parthey σ. 217), εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται χα-
ρακτηριστικῶς, ὅτι ἡ μὲν Λακεδαιμονία «*ὡς πρωτό-
θρονος τῆς μητροπόλεως Παλαιῶν Πατρῶν, ἐτιμήθη
εἰς μητρόπολιν*» τῷ 1082, ἡ δὲ ἐπισκοπὴ Ἀμυ-
κλείου ἐδόθη εἰς τὸν Πατῶν «*ἀντὶ Λακεδαιμονίας*».
Οὐδένα δὲ λόγον ἔχομεν νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν
μαρτυρίαν ταύτην, διότι οὔτε τοιούτου εἶδους πλα-
στογραφίαι εἶναι πιθανὴ καὶ δυνατὴ, οὔτε ἡ μαρ-
τυρία τοῦ ἐγγράφου τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου εἶναι
σύγχρονος. Περὶ τῆς ἔδρας τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλῶν
δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι ἦτο ἡ ἐν Ἀρ-
καδίᾳ σήμερον καλουμένη Ἐπισκοπὴ, ὅπου σώζεται τὸ
καθολικὸν τῆς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ η' ἢ τῶν ἀρχῶν
τοῦ θ' αἰῶνος ἐκλειψάσης ἐπισκοπῆς Τεγέας· διότι αἱ
Ἀμύκλαι, πόλις ἐν τῇ Λακωνικῇ «*κκειμένη δεξιᾷ τῆς
ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ Εὐρώτα, εἴκοσι στάδια μεσημ-
βρινῶς τῆς Σπάρτης*», δὲν ὑπῆρχον τότε, ἄλλως τε
καὶ ἡ ἔρις τῶν δύο μητροπόλεων δὲν θ' ἦτο δεδικοι-
ολογημένη, ἐὰν ἔκειντο εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων Ἀ-
μυκλῶν. Ἡ δὲ συνένωσις αὐτῆς μετὰ τῆς Τριπολι-
τσᾶς ὑποδεικνύει σαφῶς τὴν θέσιν τῆς. Τί ὅμως συν-
τέλεσεν εἰς τὸ νὰ δοθῇ τὸ ὄνομα τῶν Ἀμυκλῶν εἰς
τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην, ἐνῶ ἡ δύνατο νὰ ὀνομασθῇ
Τεγέα, δὲν γνωρίζομεν.

Περὶ τῆς προγενεστέρως ἱστορίας τῆς ἐκκλησια-
στικῆς κοινότητος τῶν Ἀμυκλῶν, δηλ. τῆς Τεγέας,
κατὰ τοὺς κυρίως βυζαντινοὺς χρόνους ἐλάχιστα γνω-
ρίζομεν. Ἐν τῷ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ιβ' αἰῶνος συγ-
γραφέντι βίῳ τοῦ ὁσίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε (963
— 969) ἀναγινώσκουμεν, ὅτι ὁ ὁσιος «*ἀπείπατο τέως
τὴν πρὸς τὴν Σπάρτην κἀθοδον καὶ τῆς πρὸς Ἀμύ-
κλιον φερούσης εἶχετο*». Κατὰ τὰ τέλη πιθανῶς τοῦ
ιβ' αἰῶνος τὸ Ἀμύκλιον παρεφθάρη εἰς Ἀμύκλιν,
Νύκλιν ἢ Νύκλι (ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Μορέως γράφε-
ται μὲ ὅ, ὅτε δὲ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Φράγκων τὸ
κάστρον τοῦ Νικλίου ἐπεκράτει πλέον (οὐχὶ εἰς τοὺς
ἐπισήμους ἐπισκοπικοὺς καταλόγους) ὁ τίτλος ἐπίσκο-
πος Νικλίου. Νύκλητον καὶ Νύκλι ὀνομάζουσιν αὐτὸ
Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας καὶ Μελέτιος ὁ Ἀθηνῶν
ἐν ἀρχῇ τοῦ ιγ' αἰῶνος, ἐνῶ ἐν τῷ περὶ κτίσεως τῆς
Μονεμβασίας χρονικῷ καλεῖται Ἀμύκλιον, Ἀμύκλιν
δὲ καὶ Νύκλιν ἐν τῷ κώδικι Μονεμβασίας καὶ Κα-
λαμάτας (Ν. Βέη, Δελτ. Ἱστορ. Ἑθν. Ἐταιρ. η' 192).

Φραγκοκρατία. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κά-

στρου τοῦ Νικλίου ὑπὸ τῶν Φράγκων (1205) κατε-
λύθη ἡ αὐτόθι Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, τὴν δ' ἐπι-
σκοπὴν αὐτῆς κατέλαβε Λατίνος ἐπίσκοπος (1209),
ὅστις ἔλαβε τὸν τίτλον «*le evêque de Veligurt et
de Nicles*» κατὰ τὸ ἀραγωνικὸν χρονικὸν τοῦ Μο-
ρέως. Ἡ λατινικὴ ἐπισκοπὴ Νικλίου ὑπῆχθη κατ'
ἀρχὰς ὑπὸ τὸν Λατίνον μητροπολίτην Παλαιῶν Πα-
τρῶν. Ἐπιστολὴ ὁμοῦ τοῦ Πάπα Ὁνωρίου τοῦ Γ'
χρονολογούμενη ἀπὸ τῆς 11ης Μαρτίου 1222 ἐπι-
κυροῖ τὴν γενομένην ὑπὸ ἀντιπροσώπου του ἔνωσιν
τῆς Ἐκκλησίας Ἀμυκλῶν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς
Λακεδαιμόνος, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶχε χωρισθῇ ὑπὸ
τῶν μὴ ὑποτασσόμενων Ἑλλήνων. Πάντως τὸ ζή-
τημα εἶναι προβληματικὸν καὶ διὰ τὰς λατινικὰς
πηγὰς. Τῷ 1283, ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ, Γρη-
γόριος ὁ Μονεμβασίας διατελὼν ἑξαρχος τῆς Πελο-
ποννήσου ἀνασυνέστησε τὴν ἐπισκοπὴν «*Ἀμυκλίου*»
ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Π. Πατρῶν καὶ ἐχειροτόνησεν
ὡς ἐπίσκοπον αὐτῆς τὸν Νικηφόρον Διακῆν. Ὁ διά-
δοχος ὁμοῦ τοῦ Μονεμβασίας Νικόλαος, προϊστάμε-
νος «*κατὰ λόγον ἐπιδόσεως*» ἀπὸ τοῦ 1293 καὶ τῆς
μητροπόλεως Π. Πατρῶν, ἦλθεν εἰς προστριβὰς πρὸς
τὸν Λακεδαιμόνος, ὅστις εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ κατορ-
θῶσαι νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου
τοῦ Β' (1283—1289) τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην. Νικη-
φόρος ὁ Κρήτης (1302—1316) ἔχων ὑπὸ τὴν δικαι-
οδοσίαν του τὴν μητρόπολιν Λακεδαιμονίας κατώρ-
θωσε νὰ ἐπιβάλλῃ τὰ «*δικαιώματα*» τῆς μητροπόλεως
αὐτοῦ καὶ νὰ χειροτονήσῃ ἀλληλοδιαδόχως δύο ἐπι-
σκόπους Ἀμυκλῶν, τὸν Καψοκαβάδην καὶ τὸν Εὐά-
ρεστον. Ὀλίγον ὁμοῦ μετὰ ταῦτα ὁ Π. Πατρῶν Μι-
χαὴλ (1315—1316) λαβὼν τὴν σχολάζουσαν μητρό-
πολιν Λακεδαιμονίας ὑπήγαγεν αὐτὴν ὑφ' ἑαυτόν,
πιθανῶς δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1317 ἐδόθη προσωρινῶς
εἰς τὸν μητροπολίτην Ποντοθακλείας (Miklosich
73—75). Ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ὑπάγῃται ὑπὸ τὸν
Πατρῶν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν «*συνοδικῇ ἐγγράφῳ κρίσει
καὶ διαγνώσει ἀφαιρεθεῖσα ἐκείθεν τῇ τῆς Λακεδαι-
μονίας ἀνασώζεται, τῇ ἐμφανείᾳ τῶν δικαιωμάτων
αὐτῆς*», ἐπὶ Πατριάρχου ὁμοῦ τῶν πατριαρχικῶν δι-
καίων ἐν Πελοποννήσῳ (Miklosich σ. 501).

Τουρκοκρατία. Εἰς τὸ α' Τακτικὸν τῶν τουρ-
κικῶν χρόνων (Gelzer, Ungedruckte, σ. 635 καὶ
«*N. Ἑλληνομνημῶν γ' 118, 379, 401*») ἡ ἐπισκοπὴ
Ἀμυκλῶν ἀναγράφεται ὡς πρωτόθρονος τῆς μητρο-
πόλεως Λακεδαιμονίας, τὸ αὐτὸ δὲ ἐπαναλαμβάνεται
καὶ εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ ιη' αἰῶνος συνταχθὲν Τακτικόν
(παρὰ Χρυσάνθῳ Ἱεροσολύμων Συνταγματίων σ. 74).
Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας φαίνεται ὅτι
ἤρριζον διὰ τὴν κατοχὴν τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλῶν
καὶ οἱ μητροπολῖται Μονεμβασίας καὶ Λακεδαιμο-

νίας («Ν. Ἑλληνομνήμων» θ', 248 καὶ 479). Εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐπισκοπῆς ὑπήγετο ἐπὶ τινα χρόνον ἢ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 15 αἰῶνος μνημονευομένη πολίχνη (παλαιὸν Κάστρον) τῆς Ντροπολιτσᾶς, ἣτις ἤρχισεν νὰ ἀκμαῖη μετὰ τὴν παρακμὴν τοῦ Μουχλίου (Νύκλι). Ἡ νέα αὕτη πολίχνη φαίνεται ὅτι ἀπέβη ἐνωρίτατα καὶ ἡ ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλῶν, τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς φερομένου κοινῶς ὑπὸ τὸν τίτλον «Μουχλᾶς». Ὑπάρχει δὲ τοπικὴ παράδοσις, ὅτι τὸ Μουχλί ἦτο ἀποικία ἐξ Ἀμυκλῶν τῆς Λακωνικῆς (:), ὥς ἀπόδειξις δὲ τούτου ἐφέρετο ὅτι ὁ ἐν Τριπολιτσᾷ διαμένων ἐπίσκοπος Ἀμυκλῶν εἶχε πρότερον τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἐν Μουχλί, ὅπερ φαίνεται ἱστορικῶς ἀκριβές. Μελέτιος δ' Ἀθηνῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ 17 αἰῶνος ἀναφέρει, ὅτι οἱ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Μουχλίου συνοικισμοὶ ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἀμυκλῶν. Παρὰ ταῦτα μνημονεύεται, ὅτι ἡ Τριπολιτσᾷ ἀπέβη πατριαρχικὴ ἐξαρχία, κατὰ δὲ τὸ 1577 ἐδόθη εἰς τὸν Θεοδόσιον τὸν Ζυγομαλᾶν, ὅστις κατέστησεν ἐπίτροπον αὐτοῦ τὸν Ἀργεῖον καὶ Ναυπλίας Διονύσιον (Ν. Βέη, Ἡ Τρίπολις πρὸ τοῦ 15 αἰῶνος). Ἀπὸ δὲ τοῦ 1727 ἐδίδετο εἰς τὸν μέγαν χαρτοφύλακα («Ἐκκλ. Ἀλήθεια», λβ' 65). Τῷ 1749 ἡ ἐξαρχία τῆς Τριπολιτσᾶς ὑπῆχθη εἰς τὴν μητρόπολιν Χριστιανουπόλεως (Μ. Γεδεών, Πατρ. Πίνακες, 643). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης σημειοῦνται διαρκῶς ἐκκλησιαστικαὶ διοικητικαὶ μεταβολαί. Οὕτω τῇ αἰτήσῃ τῶν κατοίκων ἡ Τριπολιτσᾷ προήχθη τῷ 1763 εἰς αὐτοκέφαλον ἀρχιεπισκοπὴν, τῷ 1769 ἠνώθη μετὰ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ὡλένης καὶ προήχθη εἰς μητρόπολιν, ἐνῶ κατὰ τὰ ἔτη 1772 καὶ 1784 φέρεται ἡνωμένη πρὸς τὴν Χριστιανουπόλεως. Τῷ 1798 ἀπαντᾷ ἐπίσκοπος Ἀμυκλῶν Νικηφόρος, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ἦτο ἡ μικρὰ κώμη Μουχλί. Πότε ἀκριβῶς ἀπεσπάρθη ἀπὸ τὴν τῆς Ὡλένης καὶ ἠνώθη πρὸς τὴν Ἀμυκλῶν δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Τῷ 1801 ὑπάγεται ἡ Τριπολιτσᾷ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, μετὰ δὲ τὴν ἀπόσπασιν τῶν Ἀμυκλῶν ἀπὸ τῆς Λακεδαιμονίας συνηνώθη πρὸς τὴν Τριπολιτσᾶν (1804). Ἡ ἐπισκοπὴ Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτσᾶς προήχθη ἀπὸ τοῦ 1817 εἰς μητρόπολιν, εἰς ἣν ὑπῆχθη ἀπὸ τοῦ 1819 καὶ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἀκόβων. Ἱερεῖς εἶχε τότε 217. Ἡ Τριπολιτσᾷ μόνον εἶχε τότε πληθυσμὸν ἄνω τῶν 20 χιλιάδων, ἐξ ὧν 13 χιλιάδες Ἑλληνες.

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἡ μητρόπολις Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτσᾶς διετερήθη μέχρι τοῦ 1833, ὅτε διὰ Ν. Α. τῆς 20 Νοεμβρίου/2 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὠρίσθησαν εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην 2 προσωριναὶ ἐπισκοπαί, ἡ τῆς Μαντινείας καὶ Μεγαλοπόλεως καὶ ἡ τῆς Κυνουρίας. Μεθ' ὃ ἐν ἔτει 1850 ἰδρύθη ἡ ἐπισκοπὴ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας μετὰ τὴν Τρίπολιν, τῆς ἐπισκοπῆς Μεγαλοπόλεως ἀποτελεσάσης ἰδίαν ἔδραν. Τὰς μετονομασίας ταύτας ἤλεγξεν ὁ Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων («Τὰ Σωζόμενα Ἐκκλ. Συγγράμματα» α' 264).

Ἐπισκοπικὸς κατάλογος (πλήρης χασμάτων). Νικόλαος Μουζάλων (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1156—1177). Μακάριος. Νικηφόρος (1283). Καφοκαβάδης (ἀρχαί 18 αἰῶνος). Εὐάρεστος (ἀρχαί τοῦ 18 αἰῶνος). Ὁ

Ποντογρακλείας (1317). Εὐγένιος (1324). Ἀγνωστός τις (1340). Ἀγνωστός τις (1368). Καλλίνικος (1601). Κύριλλος Α' (1611, ἐξαρχικῶς). Παρθένιος (περὶ τὸ 1720). Κύριλλος ὁ Β' (1771). Νικηφόρος (1798—1816;).

Μητροπολίται. Διονύσιος (1817—1819 καὶ 1833—1846 ὑπὸ τὸν τίτλον Μαντινείας καὶ Μεγαλοπόλεως). Δανιὴλ (1819—1831). Ὁ Βρεσθένης Θεοδώρητος (1831—1833 ὡς τοποτηρητής). Βλ. καὶ ἡ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας μητρόπολις.

[Π. Ζερλέντου, Ἡ μητρόπολις Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτσᾶς, Ἀθήναι 1921, σ. 1—22, 27—35].

Γ.Ι.ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

Ἀμυρῶ (Amyraut ἢ Amyrault), Μαύρης. Περίφημος διαμαρτυρούμενος Γάλλος θεολόγος (1596—1664). Τῷ 1633 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Σωμύρ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀξιολόγου ἐναισίσμου διατριβῆς του: «De sacerdotio Christi». Τῷ 1634 ἔγραψε περὶ τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς χάριτος, καθηγορήθη ὅμως ὑπὸ τῶν διαμαρτυρουμένων, ὅτι διαστρέφει τὴν ἀληθὴ διδασκαλίαν τοῦ Καλβίνου. Ἐγραψεν ὡσαύτως: «Περὶ θρησκειῶν» (1631), «Ἡ ἀνοδος τῆς πίστεως καὶ ἡ πτώσις τοῦ λόγου» (1641), «Ἀπολογία» (1647), «Χριστιανικὴ ἠθικὴ» (1652) κ. ἄ.

Ἄμφια. Εἰς πάσας τὰς ἀρχαίας θρησκείας ἀπαντῶμεν σαφῇ τὴν ἰδέαν ὅτι, ὥς δὲν πρέπει νὰ παρουσιαζόμενα πρὸ τοῦ θεοῦ ἐμφορούμενοι τοῦ συνήθους γήινου φρονήματος, οὕτως ἀπαγορεύεται εἰς ἡμᾶς νὰ πλησιάζωμεν αὐτὸ φέροντες τὴν συνήθη καθημερινὴν ἐνδυμασίαν· τοῦτο βεβαίως ἰσχύει πολὺ περισσότερον διὰ τοὺς λειτουργοὺς. Ἰδιαίτερα ἄρα, διάφορα τῶν καθημερινῶν, ἐνδύματα διὰ τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ ἐκφράζουσι πρωτίστως καὶ κυρίως τὸν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ὀφειλόμενον πρὸς τὸν Θεὸν σεβασμὸν. Τοῦτο δ' ἄσκει καὶ ἡθικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, διότι, ὥς εἰκός, καὶ τὸ φρόνημα αὐτῶν δεόντως ἐκυψώνει. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐπανευρίσκεται καὶ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ ἀνακαίνισις τοῦ ἔσω ἀνθρώπου οὐχὶ σπανίως παραβάλλεται ἤδη ἐν τῇ Ἀγ. Γραφῇ πρὸς τὴν ἐνδυσιν νέου ἐνδύματος, τοῦ ἐνδύματος τοῦ γάμου κλπ. (Ψαλμ. ρλ' 9 κ. ἄ). Ἐντεῦθεν ἡ Ἐκκλησία διὰ τοῦ συμβολισμοῦ τῶν ἱερῶν ἁμφίων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ ἐκφρασίν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἅψ' ἐνός μεν προβάλλει τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς πρὸς ἀσκήσιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν κληρικῶν τῶν περιβεβλημένων τὴν ἱερατικὴν στολὴν καὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἅψ' ἐτέρου δὲ αἰσθητόποιεῖ τυπικῶς ἱμάτια καὶ ὀθόνια, σχετιζόμενα πρὸς τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος (τοῦτο ἰδίως συμβαίνει προκειμένου περὶ τῶν καλυμμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπενδύεται ἡ ἁγία Τράπεζα καὶ ἅτινα καλοῦνται ὡσαύτως ἁμφια, ἰδίως ἐν τῷ Εὐχολογίῳ).

Προέλευσις τῶν ἱερῶν ἁμφίων. Ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τῶν ἱερῶν ἁμφίων ἡ τῆς ἰδιαίτερας ἐνδυμασίας τῶν κληρικῶν ἐν τῇ ἐμφανίσει αὐτῶν κατὰ τὴν χριστιανικὴν λατρείαν καὶ τὸν ἄλλον βίον διευπλώθησαν μέχρι τοῦδε τρεῖς θεωρίαι. Κατὰ τὴν πρώτην, ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐβρώθμισαν τὰ τῆς περιβολῆς τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου. Κατὰ τὴν δευτέραν, αὕτη προήλθε κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἐνδυμασίας τῶν λευιτῶν καὶ ἱερῶν τῆς Π. Διαθήκης. Κατὰ τὴν τρίτην, ἡ περιβολὴ τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου ἔλαβε τὴν